

Motion

1984/85: 22

Lars Werner m. fl.

Artificiella inseminationer (prop. 1984/85: 2)

Regeringen har i propositionen föreslagit regler för inseminationsverksamheten i landet.

Vpk vill inledningsvis påtala att vi finner det otillfredsställande att denna och andra frågor inom medicinsk vetenskap fått utvecklas under lång tid utan samhällets kontroll och etiska ställningstaganden. Nu har regeringen sett det angeläget att styra inseminationsverksamheten genom att införa en speciell lag. Detta är bra, men de etiska frågorna runt denna verksamhet är inte lösta genom att de juridiska nu blir det. Vpk har en principiellt mycket restriktiv hållning till olika metoder att manipulera människans biologiska liv och förhållanden. Vpk är också ytterst tveksamt till att legalisera givarinsemination. När vi därför stödjer regeringens huvudlinjer för reglering av verksamheten får detta inte ses som ett slutgiltigt accepterande av givarinsemination. Därtill är obesvarade frågor och olösta problem alltför många och komplexa.

AIH – AID

Kvinnor kan insemineras på två sätt:

1. Med sperma från den man med vilken hon är gift/sammanboende, AIH (förkortning av engelskans "artificial insemination by husband").
2. Med sperma från någon annan – oftast okänd – man, AID ("artificial insemination by donor").

Den förstnämnda metoden används då barnlösheten beror på att sädescellerna inte kan komma fram till kvinnans äggcell på grund av fysiska hinder, t. ex. sammanväxta äggledare. Denna metod ser vi som ett inslag i reguljär sjukvård och lämnas därför utanför när vi ifrågasätter inseminationsverksamheten i dess helhet.

Givarinseminationen är en fråga av moralfilosofisk art. Den rör vid grundläggande uppfattningar om människolivets väsen. Debatten kring AID-metoden visar också att stora grupper känner sig främmande inför barnalstring på detta sätt. Man ser det som ett främmande sätt att få barn.

Hjälp vid barnlöshet

Enligt vpk:s uppfattning är AID ett uttryck för uppfattningen att ofrivillig barnlöshet främst är ett medicinskt-tekniskt problem, när det i själva verket handlar om grundläggande existentiella frågor. Infertilitet *blir* en

sjukdom och barnet blir ett botemedel mot denna sjukdom. Barnlösa personer bör i stället i första hand få möjligheter att bearbeta det problem som barnlösheten utgör. Bl. a. bör, som vi i annat sammanhang föreslagit, förutsättningarna att adoptera barn underlättas. Det är oftast människor som i flera år försökt få adoptera som köar för insemination.

Många gånger ligger barnlöshetsproblemet kvar efter en insemination som en olöst och levande konflikt mellan föräldrarna. Inseminationer ger bara makarna en skenbar lösning på sina svårigheter, och erfarenheten visar att metoden alltför lätt leder till oönskade konflikter på sikt.

”Positiva” forskningsinsatser, bl. a. inriktade på att förebygga ofrivillig barnlöshet, måste anslås. Det är känt att en rad underlivssjukdomar hos kvinnan kan resultera i fertilitetsproblem. Man vet också att ogynnsamma miljöer försvårar barnalstring eller kan förorsaka sterilitet både hos män och kvinnor. Dessa samband är emellertid långt ifrån klarlagda. Det är enligt vår uppfattning mer angeläget att koncentrera forskningsresurser på dessa områden än att utveckla olika metoder för konstgjord befruktning.

Vpk ser inte barnlöshet enbart som ett biologiskt – och tekniskt – problem. Vi vill också peka på de psykologiska faktorernas roll i sammanhanget. Infertila par måste också få tillgång till psykologiskt stöd. Särskilt viktigt är detta för den stora grupp som inte kan få barn ens med hjälp av givarinsemination. – Eftersom hela problemställningen uttrycks i medicinska termer, har den psykologiska sidan kommit i skymundan.

Metoder för livets manipulerande

Givarinsemination är bara en av många ”biomanipulativa” åtgärder med inbyggda risker för missbruk som i dag finns eller håller på att utvecklas. Låt oss se på några icke önskvärda resultat av ”livsmanipulativ art” som AID-metoden redan lett till: Nobelpristagarsperma finns att köpa i USA. I Finland kan man beställa sädesceller från speciellt musikaliska givare. Några privata kliniker i Sverige tillmötesgår önskemål om sperma från donatorer med särskilda egenskaper, och metoder finns för att genom insemination bestämma barnets kön. (Hittills kan man bara garantera pojkar.) Det finns också andra metoder för livets manipulerande, vars följder är än mer diskutabla. In-vitro-fertilisering sker i Sverige i dag. Det första barnet har fötts efter det att det befruktade ägget varit nedfryst. Ett barn har kommit till världen som resultatet av att mannens sperma inseminerats i en kvinna och det befruktade ägget sedan inplanterats i en annan kvinna, som fullföljt graviditeten. Ett barn har fötts av en kvinna som fått äggceller donerade från en annan. I USA finns det ett hundratal kommersiella centra som sysslar med provrörsbefruktning. Exempel på exempel kan anföras.

Enligt vänsterpartiet kommunisternas mening är sådana här experiment oförenliga med respekt för mänskligt liv och måste stävjas. Ett samhälle

som värnar om respekt för människan måste kraftfullt ta avstånd från sådan här verksamhet.

Barnets rätt att få veta sitt ursprung

Då det gäller propositionens enskildheter ansluter sig vpk till att barnets rätt att få veta sanningen om sitt ursprung är en central princip i all svensk familjerätt. Någon anonymitet för spermagivaren är därför inte möjlig. Man kan inte bygga en lagstiftning på principen att föräldrar har rätt att ljuga för barn om så väsentliga ting. Barnets rätt måste prioriteras, och öppenhet och ärlighet prägla dess personliga relationer. Att anonymiteten för spermagivaren hävs kan givetvis medföra att hela verksamheten i praktiken starkt begränsas. Detta är enligt vpk:s mening snarare en fördel än en nackdel.

Vi stöder vidare inseminationsutredningens förslag när det gäller utredningsförfarandet av makar som ska antas för AID-insemination. Den psyko-sociala utredningen bör enligt vårt förslag ligga på socialnämnderna, och inte som föreslås i propositionen hos den ansvarige läkaren.

Vi kräver också stopp för all införsel av fryst sperma till Sverige. För att möjliggöra för barnet när det blir 18 år eller eljest anses moget att kunna få reda på sitt biologiska ursprung är ett totalförbud för "spermaimport" nödvändig.

Vpk menar också att all privat verksamhet med insemination måste stoppas.

Vi menar dessutom att spermagivaren bör få veta hur många barn han genom sin sädesvätska givit upphov till. Detta för att han skall kunna bedöma huruvida han vill fortsätta att ställa upp som donator eller ej, samt hur många barn han i en framtid kan tänkas få kontakt med. – Fyra barn per donator bör dessutom vara ett maximum.

Enligt regeringsförslaget skall endast de barnlösa vilka sammanbor med en man ha möjlighet till insemination. Vpk anser inte att man på detta sätt kan göra skillnad mellan olika grupper kvinnor med hänsyn till den samlevnadsform de valt. Lagstiftningen bör vara neutral i förhållande till hushålls- och samlevnadsförhållanden.

Behov av uppföljning och utvärdering

En fortlöpande utvärdering av inseminationsverksamheten bör redan nu påbörjas, med inriktning på att följa de sociala och psykologiska effekter som kan följa med denna verksamhet. Socialnämnderna bör ansvara för denna uppföljning med sikte på att vid behov hjälpa och stödja inseminationsbarnen och deras familjer.

Beträffande andra former och metoder för att styra livets tillkomst menar vpk att regeringen snarast måste lägga fram förslag i syfte att

förbjuda dessa och andra mer etiskt stötande former av biologisk manipulation, såsom t. ex. in-vitro-fertilisering, genmanipulation på arvmassan, surrogatmödrar m. m.

Vidare bör en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsättas för att följa inseminationsverksamheten och utreda dess konsekvenser i olika avseenden. Kommitténs arbete bör ha en sådan inriktning att riksdagen får möjlighet att inom fem år på nytt ta ställning till frågan om givarinsemination. Sjukvårdshuvudmännen bör vid sin fördelning av resurser för verksamheten beakta att frågan kommer att omprövas.

Hemställan

Under hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar anta följande som motionärernas förslag betecknade

Förslag till

Lag om insemination:

Regeringens förslag

Härigenom föreskrivs följande:

1 §

Med insemination förstås — — — på konstlad väg.

2 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller bor tillsammans med en man under äktenskapsliknande förhållanden. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller den man som kvinnan bor tillsammans med.

Om en kvinna är gift eller bor tillsammans med en man under äktenskapsliknande förhållanden, krävs för inseminationen skriftligt samtycke av maken eller den man som kvinnan bor tillsammans med.

3 §

Insemination med sperma — — — gynekologi och obstetrik.

Läkaren skall pröva om det med hänsyn till makarnas eller de samboendes medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att inseminationen äger rum. Inseminationen får utföras endast om det kan antas att det blivande barnet kommer att växa upp under goda förhållanden. Vägras insemination, får makarna eller de samboende begära att socialstyrelsen

Socialnämnden skall pröva om det med hänsyn till den sökandes medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att inseminationen äger rum. Inseminationen får utföras endast om det kan antas att det blivande barnet kommer att växa upp under goda förhållanden. Vägras insemination, får den sökande begära att socialstyrelsen prövar frågan. Socialsty-

prövar frågan. Socialstyrelsens beslut får inte överklagas.

Läkaren väljer lämplig spermagivare. Uppgifter om denne skall antecknas i en särskild journal som skall bevaras i minst 70 år.

relsens beslut får inte överklagas.

Läkaren väljer lämplig spermagivare. Uppgifter om denna skall antecknas i en särskild journal, som skall bevaras i minst 70 år. *Sperma från en och samme givare får användas för högst fyra fall av insemination där inseminationen leder till att ett barn föds. Givaren bör underrättas om när ett barn fötts som följd av insemination med sperma från honom.*

4 §

Ett barn som — — — — fram dessa uppgifter.

5 §

Om det i — — — — ut dessa uppgifter.

6 §

Fryst sperma får inte utan socialstyrelsens tillstånd föras in hit i landet annat än av allmänna sjukhus.

Fryst sperma får inte föras in hit i landet.

7 §

Den som vanemässigt — — — högst sex månader.

Denna lag träder — — — 1 januari 1985.

Bestämmelsen i 4 § — — — sperma före ikraftträdandet.

2. att riksdagen uttalar att en parlamentarisk kommitté bör tillsättas för att följa verksamheten med insemination i dess olika aspekter,
3. att riksdagen uttalar att frågan om insemination på nytt bör bli föremål för riksdagens prövning inom fem år och att därvid ett betänkande från den under punkt två nämnda parlamentariska kommittén bör föreligga.

Stockholm den 17 oktober 1984

LARS WERNER (vpk)

BERTIL MÅBRINK (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

INGA LANTZ (vpk)